

Rod i verden

Det hævdes ofte, at mennesket har fødder, ikke rødder, men hvad så med litteraturen? Efter 40 års udlændighed i Frankrig blev Gertrude Stein spurgt, om hun følte, at hun havde mistet sine rødder, hvilket hun besvarede med et spørgsmål: "Hvad nytte har rødder, hvis man ikke kan tage dem med sig?" Det 20. århundredes modernisme, som Stein var eksponent for, søgte udtryk for storbysubjektets oplevelse af omskiftelighed og tilfældighed. Den næste generation af postmodernister frigjorde sig fra modernismens eksilpatos, idet den ophævede nomaden til en heroisk skikkelse og fejrede den stadige mobilitet – ikke den målrettede rejse, men den globale migration fra by til by – som et mål i sig selv. Salman Rushdie skriver for eksempel, at rødder er "en konservativ myte," som tjener det ene formål at begrænse folks bevægelsesfrihed. Gilles Deleuzes rodfobi er endnu mere udtalt: "Vi er trætte af træer," skriver han: "Vi bør holde op med at tro på træer, rødder og rodtrævler. De har forårsaget for meget lidelse."

En litteraturkritisk omkostning ved modernismernes fiksering på metropolen og den urbane intellektuelle som bærere af den fremskridende civilisationsproces har imidlertid været tabuiseringen af dét, som en af dette nummers bidragsydere kalder den "rodsøgende" litteratur, dvs. tekster, som påtager sig at undersøge menneskers forankring i konkrete, folkelige, oftest landligt-provinsielle omgivelser og fællesskaber. Sådanne tekster afvises typisk over én kam som ikke blot æstetisk uinteressante, men også som politisk eskapistiske, konservative, bagstræberiske og antimoderne. I bedste fald besjæles rodsøgende tekster af et naivt-nostalgisk ønske om at benægte modernitetens grundvilkår og trøste sig med forestillingen om en statisk og naturbetinget tilværelse, en Morten Korch-idyl, som for længst er forsvundet og formentlig aldrig har eksisteret. I værste fald, hævdes det ofte og med rette, ideologiseres modernitetskritikken til en dyster mytologisk organismetænkning, som danner grobund for alskens etnocentrisme og xenofobi.

Men er autoritært kitsch og sødladen hjemstavnsromantik virkelig alt, hvad den territorialiserende skrift har at tilbyde? Under alle omstændigheder bør den rod-baserede litteratur vel underkastes en lige så omhyggelig og differentieret analyse som den fod-orienterede, før domme kan afsiges? Faren ved automatisk at privilegere sted- og rastløshedens figurer er, at den fører til en ortodoksi lige så snærende som den, man angiveligt ønsker at demystificere. Filosoffer som Simone Weil og kulturgeografer som Yi-Fu Tuan vil mene, at det er naturligt

for mennesker, også moderne mennesker, at knytte følelsesmæssige bånd til konkrete regioner og lokaliteter. Forskellige kultur- og literaturanalytiske undersøgelser har desuden påvist, at jord- og rodmetaforikken historisk har befordret mange andre formål end blot vedligeholdelsen af “konservative myter”, og at denne diskurs i sig selv hverken udelukker æstetisk eventyrlyst eller kritisk refleksion og humanistisk modernitetsbevidsthed – snarere tværtimod. Hvor den sted-baserede litteratur i visse tilfælde har bekræftet status quo og til tider sågar antaget perverterede former (hvilken tradition har ikke det?), da har den til andre tider tjent eksperimenterende forfattere som et vigtigt instrument i forsøget på at udfordre traditionelle ideer og opkaste nye kunstneriske og sociale normer.

Artiklerne i dette nummer af *Passage* kommer vidt omkring. Alene forskelligheden af de behandlede regioner (Himmerland, Maqiao, Østtyskland, Georgia, Sligo, Bombay, Qolorha, Sumatra) mere end antyder, at den rodsøgende litteratur ikke lader sig begribe som en transhistorisk monolit, men at der derimod er tale om en kompleks og multifacetteret diskurs, hvis ambivalenser forskningen først for nylig for alvor er begyndt at tackle. I forhold til de fleste andre kritikere er bidragyderne til dette nummer således generelt mindre skråsikkert forvissede om, hvor skellet mellem “avantgarde” og “regionalisme,” “modernitet” og “antimodernitet,” “bylitteratur” og “provinslitteratur” bør trækkes. Hvordan kan det være, spørger de, at kanon, både den danske, europæiske og verdenslitterære, er så fyldt med “regionalister”? Har berøringsangsten over for rødderne og det rodfæstede ikke i nogen grad skygget for interessante forbindelser, som går på tværs af etablerede modsætningspar og som dermed komplicerer modernitetens litteraturhistorie? Er det muligt, at dikotomiseringen af “fødder” og “rødder” baseres på en overfladisk litteratur-, menneske- og modernitetsforståelse – en æstetisk ideologi, som bør tages op til fornyet overvejelse?

Netop skismaet mellem det blivende og det bevægende er et gennemgående tema i den anerkendte britiske kunstner Richard Longs (f. 1945) produktion. Longs næste udstilling *The Time of Space* kan ses på Haunch of Venison, London, fra 3. januar til 4. februar 2006. Vi har valgt at lade numret illustrere med nyere eksempler på Longs kunst. Eksemplerne står ukommenterede og udgør en form for tekst ved siden af teksterne, en art visuel paratekst, der på sin egen vandrende facon eksperimenterer med konstruktioner af det lokale og det kosmopolitiske, af lokalitet og mobilitet, af fødder og rødder.